РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 2
№ 6 (12)

Листопад – грудень 2017 р.

DOI 10.53672/ej.6.2017

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2017. Том 2, № 6 (12)

Листопад–грудень 2017 року

Київ · 2017
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.6.2017
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2017. Т. 2, № 6 (12) (листопад–грудень 2017 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2017. — 25 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Зміни тексту та скорочення, що не впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією без узгодження з автором

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Комерційне використання матеріалу заборонено. Авторські права належать їх авторам

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

© Автори матеріалів, 2017
© Видавник Назаров О. А., 2017

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (стаж експертної діяльності з 2000 р.), поліграфолог, правознавець

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (психологічні науки)

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика» (юридичні науки)

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», здобувач ступеня доктора філософії (юридична психологія)

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор; Одеський державний університет внутрішніх справ

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, заслужений юрист України; Національна академія внутрішніх справ

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор; Державний науково-дослідний інститут МВС України

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор; Національний університет «Одеська юридична академія»

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік Академії економічних наук України; Дніпровський державний технічний університет

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент; НТУ «Харківський політехнічний інститут»

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор; професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент; ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент; Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук; Одеський державний університет внутрішніх справ

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса (Полтавське відділення), атестований судовий експерт

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса, атестований судовий експерт

Савостін О. П. — старший судовий експерт; Одеський НДІ судових експертиз, атестований судовий експерт

Лисенко А. Б. — експерт-поліграфолог; Міжнародна асоціація професіоналів у поліграфології (AIPP)

Шаповалов В. О. — експерт-поліграфолог, атестований судовий експерт; ГО «Колегія поліграфологів України»

Зміст

ПЕРЕДМОВА **6**

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) **7**

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань **7**

Безушко С. В. **Психолого-правова характеристика** потерпілого від злочину на стадії досудового слідства **7**

1.2. Правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності **9**

Богомаз В. Ю. **Конституційний лад** України як об'єкт інформаційної безпеки **9**

1.3. Точка зору фахівця **10**

Шаповалов В. А. **Про психологію** брехні, людські можливості й пошук таємного знання: погляд психолога **10**

Клименко І. В. **Симптомокомплекс відповідальності** курсантів – майбутніх правоохоронців у контексті програми психологічного супроводу **12**

Собчик Л. Н. **Запобігання злочинності** **14**

1.4. Сторінка вченого **15**

Євдокимова Н. О. **Розробка студентами-юристами** проектів власної суб'єктогенези **15**

Кокошко Ф. І. **Політико-правові аспекти** діяльності Пилипа Орлика **17**

1.5. Міжнародний досвід та співробітництво **18**

Назаров О. А. **Міжнародний стандарт** ASTM E2439-09 (переутверджений 2016 року) щодо приладів, датчиків і програмного забезпечення поліграфів, які використовують у судовій психофізіології та детекції брехні **18**

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ **21**

ПЕРЕДМОВА

Що означає «реферативно-науковий журнал»? Це видання, у якому оригінальні наукові статті поєднано з рефератами праць, уже опублікованих деінде. Реферат коротко передає зміст першоджерела, а під його назвою наведено, де і коли працю оприлюднено вперше. Позначка «Реферат» біля матеріалу підказує: повний текст варто прочитати в першоджерелі, а наш журнал допоможе його знайти.[6]

Вітаємо, колеги! Перед вами номер 2017. Том 2, № 6 (12) за листопад–грудень 2017 року. Тут 8 матеріалів для тих, кого цікавлять досвід фахівців, постаті вчених, теорія та історія спеціальних знань, нормативне регулювання експертизи, і для тих, хто тільки обирає свій шлях у юридичній психології.

Новина зі світу судової експертизи. 15 грудня 2017 р. розпочав роботу новий Верховний Суд; одночасно набули чинності нові редакції Господарського процесуального, Цивільного процесуального кодексів і Кодексу адміністративного судочинства України, а старий Верховний Суд України та вищі спеціалізовані суди припинили функціонування. Дату визначив Пленум Верховного Суду 30 листопада 2017 р.[7]

Можливо, саме ваше дослідження стане наступною сторінкою історії судової експертизи. Читайте, сперечайтеся, пишіть до журналу — і повертайтеся до архіву номерів по нові матеріали.

Редакція журналу

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

Безушко С. В.

ПСИХОЛОГО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕРПІЛОГО ВІД ЗЛОЧИНУ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА[1]

Анотація. Безушко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології ПВНЗ «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика», у тезах звертається до постаті потерпілого як учасника кримінального процесу, чиї права на стадії досудового слідства захищено недостатньо. Відправною точкою є конституційне положення про людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність, а також закріплене у ст. 2 КПК України завдання охороняти права та законні інтереси фізичних і юридичних осіб. Криміногенну ситуацію авторка ілюструє даними правоохоронних органів Миколаївської області: тут щороку реєструють від 18 до 20 тисяч злочинів, кожен другий належить до тяжких, понад 75 % мають виразно майновий характер, понад 450 посягань спрямовано проти життя та здоров'я особи. Психологічна частина тез стосується поведінки потерпілого. Необережні, аморальні, провокаційні чи протиправні дії жертви можуть сформувати у злочинця криміногенну установку, викликати в нього афект, страх або ненависть і раптові психомоторні реакції, через що крадій, грабіжник чи насильник стає вбивцею, хоча такого наміру не мав. Тому поведінку потерпілого пропонується оцінювати об'єктивно й усебічно як складник криміногенної ситуації. Правова частина показує, що необізнаність і психологічна неготовність потерпілого до кримінального процесу, який, з посиланням авторки на ст. 120 КПК України, може тривати від двох до вісімнадцяти місяців, призводять до некваліфікованого захисту ним своїх прав. Більшість потерпілих хибно сподівається, що їхні інтереси обстоюватимуть слідчий, державний обвинувач чи суддя, хоча права й обов'язки цих учасників не збігаються з процесуальним статусом потерпілого та його представника. Наголошено також на слабкій обізнаності громадян з інститу-

тами крайньої необхідності й необхідної оборони. Кримінальний кодекс України 2001 р. передбачає відповідальність за погрозу чи насильство щодо захисника або представника особи, тоді як сам потерпілий, його життя, здоров'я та майно, на думку авторки, лишаються поза дієвим кримінально-правовим захистом і під час досудового, і під час судового слідства. Висновки тез корисні слідчим, адвокатам-представникам потерпілих і психологам, які готують потерпілих до участі в кримінальному провадженні.

Ключові слова: потерпілий, досудове слідство, поведінка потерпілого, криміногенна ситуація, права потерпілого, кримінальний процес, психологічна неготовність, необхідна оборона, крайня необхідність, кримінально-правовий захист.

Psychological and Legal Characteristics of the Crime Victim at the Pre-Trial Investigation Stage

Bezushko S. V.

Abstract. Bezushko S. V., associate professor of the Department of Psychology at the Pylyp Orlyk International Classical University (Mykolaiv), examines the crime victim as a participant in criminal proceedings whose rights remain poorly protected during pre-trial investigation. The theses start from the constitutional recognition of human life, health, honour, dignity, inviolability and security as the highest social value, and from the task of protecting the rights and lawful interests of natural and legal persons set out in Article 2 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Crime statistics for the Mykolaiv region illustrate the problem: 18 to 20 thousand offences are registered there annually, every second one is grave, more than 75% are property crimes and over 450 attacks are directed against life and health. The psychological part concerns victim behaviour. Careless, immoral, provocative or unlawful conduct of the victim may create a criminogenic attitude in the offender or provoke affect, fear or hatred, so that a thief or robber who had no intention to kill becomes a murderer; such behaviour should therefore be assessed objectively as an element of the criminogenic situation. The legal part stresses that victims are often unaware of their rights and psychologically unprepared for proceedings that, under the article of the Code cited by the author, may last from two to eighteen months. Many victims wrongly expect the investigator, the public prosecutor or the judge to defend their interests, although the procedural rights and duties of these participants differ from those of the victim and the victim's representative. The author also notes limited public awareness of necessity and self-defence and argues that the victim's life, health and property still lack effective criminal-law protection. The theses are relevant for investigators, victims' lawyers and psychologists.

Keywords: crime victim, pre-trial investigation, victim behaviour, criminogenic situation, victim's rights, criminal proceedings, psychological unpreparedness, self-defence, necessity, criminal-law protection.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 17.12.2017.

References

1. Bezushko S. V. Psykholoho-pravova kharakterystyka poterpiloho vid zlochynu na stadii dosudovoho slidstva [Psychological and Legal Characteristics of the Crime Victim at the Pre-Trial Investigation Stage]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 6 (12). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/767-bezushko-s-v-psikhologo-pravova-kharakteristika-poterpilogo-vid-zlochinu-na-stadiji-dosudovogo-slidstva (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. ПРАВОВЕ ТА НАУКОВО-ПРИКЛАДНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Богомаз В. Ю.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ[1]

(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)

Анотація. Тези Богомаза В. Ю., студента ПВНЗ «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика» (м. Миколаїв; науковий керівник – Безушко С. В.), присвячено інформаційному виміру захисту конституційного ладу України. Автор виходить з того, що інтеграція та глобалізація загострюють боротьбу різновекторних національних інтересів передусім в інформаційному просторі, а це загрожує розмиванням суспільних цінностей і національної ідентичності; тому інформаційна складова стає одним із ключових елементів національної безпеки загалом і конституційного ладу зокрема. Конституційний лад автор визначає як логічну побудову, що відображає закріплені нормами конституційного права устрій держави й суспільства та становище людини в системі «держава – суспільство – особа», а життєво важливі інтереси особи, суспільства й держави в інформаційній сфері вважає головними складниками його структури. Загрози конституційному ладу в інформаційній сфері об'єднано в чотири групи. Перша – поширення у світовому інформаційному просторі викривленої, недостовірної та упередженої інформації, що шкодить національним інтересам України. Друга – негативні інформаційні впливи, спрямовані на підрив конституційного ладу, зокрема використання засобів масової інформації та Інтернету для пропаганди сепаратизму за етнічною, мовною, релігійною й іншими ознаками. Третя – несанкціонований доступ до інформаційних ресурсів органів державної влади, розголошення державної та іншої охоронюваної законом таємниці й конфіденційної інформації, що є власністю держави. Четверта – нерозвиненість інститутів громадянського суспільства, послаблення суспільно-політичної, міжетнічної та міжконфесійної єдності, недосконалість партійно-політичної системи й непрозорість політичної діяльності, що створюють передумови для обмеження свободи слова та маніпулювання суспільною свідомістю. Протидія цим загрозам, на думку автора, вимагає від держави пошуку ефективних управлінських рішень. Оскільки під впливом проникнення Інтернету й кіберзлочинності інформаційна безпека набуває наднаціонального характеру, її концептуальні засади неможливо втілити без імплементації міжнародних стандартів; прикладом названо Європейську конвенцію про кіберзлочинність з її вимогою спільної кримінальної політики, національного законодавства й міжнародної співпраці. Основою державної політики в цій сфері автор вважає Доктрину інформаційної безпеки України, затверджену Указом Президента України від 25 лютого 2017 р., і наголошує на поєднанні діяльності держави, громадянського суспільства та людини. Тези корисні юристам і дослідникам інформаційних впливів на суспільну свідомість.

Ключові слова: конституційний лад, інформаційна безпека, національна безпека, інформаційний простір, загрози конституційному ладу, кіберзлочинність, Конвенція про кіберзлочинність, Доктрина інформаційної безпеки України, маніпулювання суспільною свідомістю, сепаратизм.

The Constitutional Order of Ukraine as an Object of Information Security

Bohomaz V. Yu.

Abstract. Bohomaz V. Yu., a student of the Pylyp Orlyk International Classical University in Mykolaiv (academic supervisor Bezushko S. V.), considers the information dimension of protecting the constitutional order of Ukraine. The theses start from the observation that integration and globalisation intensify the struggle of competing national interests, mainly through the information space, threatening social values and national identity and making the information component a core element of national security. The constitutional order is defined as a logical construct reflecting, in the norms of constitutional law, the organisation of the state and society and the position of the individual in the state, society and individual relationship; the vital interests of the individual, society and the state in the information sphere are treated as its core components. Four groups of threats are identified: the spread of distorted, unreliable and biased information harmful to Ukraine's national interests; negative information influences aimed at undermining the constitutional order, including the use of mass media and the Internet to promote separatism on ethnic, linguistic, religious and other grounds; unauthorised access to the information resources of public authorities and disclosure of state and other legally protected secrets; and the weakness of civil society institutions, reduced social, interethnic and interfaith unity and opaque political activity, which create preconditions for restricting freedom of speech and manipulating public consciousness. Because information security is acquiring a supranational character under the influence of the Internet and cybercrime, the author argues that its conceptual foundations cannot be implemented without international standards such as the European Convention on Cybercrime, and names the Information Security Doctrine of Ukraine approved by the Presidential Decree of 25 February 2017 as the current basis of state policy in this field.

Keywords: constitutional order, information security, national security, information space, information threats, cybercrime, Convention on Cybercrime, Information Security Doctrine of Ukraine, manipulation of public consciousness, separatism.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 17.12.2017.

References

1. Bohomaz V. Yu. Konstytutsiinyi lad Ukrainy yak obiekt informatsiinoi bezpeky [The Constitutional Order of Ukraine as an Object of Information Security]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 6 (12). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/768-bogomaz-v-yu-konstitutsionnyj-stroj-ukrainy-kak-ob-ekt-informatsionnoj-bezopasnosti (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.3. ТОЧКА ЗОРУ ФАХІВЦЯ

Шаповалов В. А.

ПРО ПСИХОЛОГІЮ БРЕХНІ, ЛЮДСЬКІ МОЖЛИВОСТІ Й ПОШУК ТАЄМНОГО ЗНАННЯ: ПОГЛЯД ПСИХОЛОГА[1]

(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)

Реферат. Шаповалов В. А., київський поліграфолог і психолог, секретар Координаційної ради громадської організації «Колегія поліграфологів України» та заступник директора ПП «Українське бюро психофізіологічних досліджень і безпеки», у тезах, оприлюднених як дописи у Facebook, викладає власне бачення діагностики ознак неінструментальної детекції неправди, професійних можливостей психолога-профайлера та пошуку нового знання у професії. Перша

теза: універсальної ознаки брехні не існує. Через складність об'єкта й предмета дослідження в неінструментальній детекції неправди висновки не можна будувати на тлумаченні розрізнених ознак стресу; точність висновку й менша ймовірність грубої похибки досяжні лише за сукупності психологічних ознак як достовірності, так і недостовірності, організованих у методичні рамки. Саме методика, на думку автора, зменшує суб'єктивну (особистісну) похибку експерта, а її науково-теоретичне й практичне опрацювання має зменшувати методичну похибку; без цього висновок лишається на рівні «переказаного власного враження експерта про побачене». Питання про достатню опрацьованість методики автор визнає дискусійним і принципово нескінченним, бо абсолютної точності вимірювання не буває. Друга теза розвиває цю думку: абсолютно надійного й точного методу оцінки чи діагностики не може існувати, адже кожен метод містить невизначену частку неврахованих початкових даних, що за певних умов гарантує помилку. Що більше закономірностей ураховано, то точніший метод, проте дістатися «дна» початкових даних неможливо, так само як дійти до початку мікросвіту чи краю всесвіту. Третя теза стверджує, що реальність сповнена нескінченних можливостей, а труднощі полягають передусім у їх усвідомленні; до неї додано репліку читача О. Гончарова про ймовірну неможливість, наявну в кожній можливості. Четверта теза звертається до образу «Шамбали» – таємного знання, яке нібито відкриває закони світобудови: що менше дослідник знає про предмет, то виразніші її риси, а коли відкривається «дно відомого», настає або розчарування, або розуміння, що «Шамбалу» доведеться будувати самому. Для поліграфологів і профайлерів тези слугують застереженням від категоричних висновків за окремими ознаками та аргументом на користь методично впорядкованої оцінки.

Ключові слова: неінструментальна детекція неправди, ознаки брехні, психолог-профайлер, профайлінг, методичні рамки, суб'єктивна похибка, методична похибка, достовірність висновку, поліграфолог, професійне знання.

On the Psychology of Lies, Human Capabilities and the Search for Secret Knowledge: A Psychologist's View

Shapovalov V. A.

Abstract. Shapovalov V. A., a Kyiv polygraph examiner and psychologist, secretary of the Coordination Council of the NGO Board of Polygraph Examiners of Ukraine and deputy director of a private bureau of psychophysiological research and security, sets out in theses first posted on Facebook his view of diagnosing signs of deception without instruments, the professional capabilities of a psychologist-profiler and the search for new knowledge in the profession. The first thesis holds that there is no universal sign of a lie. Given the complexity of the object and subject of non-instrumental lie detection, conclusions cannot rest on interpreting isolated signs of stress; accuracy and a lower probability of gross error require a set of psychological indicators of both truthfulness and deception organised within a methodological framework. Such a framework reduces the expert's subjective error, while the scientific and practical elaboration of the method should reduce methodological error; otherwise the conclusion remains a retelling of the expert's personal impression. The second thesis states that an absolutely reliable and accurate method of assessment or diagnosis cannot exist, because every method contains an unknown share of unaccounted initial data that guarantees error under certain conditions; the more regularities are considered, the more accurate the method, yet the bottom of the initial data can never be reached. The third thesis claims that reality is full of endless possibilities that are hard to recognise. The fourth uses the image of Shambhala, a secret knowledge

that seems to reveal the laws of the universe: the less one knows, the clearer its outline, and when the limits of the known appear, one either feels disappointed or understands that it has to be built by oneself. For polygraph examiners and profilers the theses warn against categorical conclusions drawn from single cues.

Keywords: non-instrumental lie detection, signs of deception, psychologist-profiler, profiling, methodological framework, subjective error, methodological error, reliability of conclusions, polygraph examiner.

Першоджерело: Шаповалов В. А. О психологии лжи, человеческих возможностях и поиске тайного знания: взгляд психолога (по материалам постов в Facebook).[2] Реферат оприлюднено в журналі 21.11.2015.

References

1. Shapovalov V. A. Pro psykholohiiu brekhni, liudski mozhlyvosti y poshuk taiemnoho znannia: pohliad psykholoha [On the Psychology of Lies, Human Capabilities and the Search for Secret Knowledge: A Psychologist's View] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 6 (12). URL: https://expertize-journal.org.ua/beskontaktnaya-diagnostika-lzhi/635-o-psikhologii-lzhi-chelovecheskikh-vozmozhnostyakh-i-poiske-tajnogo-znaniya-vzglyad-psikhologa (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Shapovalov V. A. O psikhologii lzhi, chelovecheskikh vozmozhnostyakh i poiske taynogo znaniya: vzglyad psikhologa (po materialam postov v Facebook). URL: https://www.facebook.com/vitaliy.shapovalov?fref=nf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

Клименко І. В.

СИМПТОМОКОМПЛЕКС ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КУРСАНТІВ – МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ У КОНТЕКСТІ ПРОГРАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ[1]

Анотація. Для працівника правоохоронних органів відповідальність є не лише моральною чеснотою, а й професійно важливою якістю та однією з форм саморегуляції особистості, від якої залежать надійність службової діяльності та дотримання норм у складних ситуаціях. Клименко І. В. ставить за мету з'ясувати, як позначається на симптомокомплексі відповідальності курсантів – майбутніх правоохоронців навчання за програмою психологічного супроводу. Теоретичним підґрунтям слугують уявлення про саморегуляцію Л. Н. Когана та В. І. Моросанової, показники надійності професійної діяльності за Г. С. Никифоровим, праці про психологічний супровід службової діяльності, який автор розуміє як науково обґрунтовану систему організаційних і психологічних заходів, спрямовану на пошук ресурсів розвитку особистості професіонала. Досліджуваними були курсанти Харківського національного університету внутрішніх справ, поділені на дві групи: ті, хто навчався в контексті програми психологічного супроводу, і ті, хто навчався у звичайних умовах. Застосовано опитувальник діагностики рівня морально-етичної відповідальності особистості (ДРМЕВО) та опитувальник діагностики особистісного симптомокомплексу відповідальності І. О. Кочаряна; відмінності оцінено за t-критерієм Стьюдента. У першій групі достовірно вищими виявилися рефлексія морально-етичних ситуацій (2,55 ± 0,27 проти 1,25 ± 0,17; t = 3,97; p ≤ 0,01), принциповість (9,08 ± 0,16 проти 7,30 ± 0,42; p ≤ 0,05) і нормативність (9,65 ± 0,10 проти 7,13 ± 0,54; p ≤ 0,001). Курсанти другої групи більше покладаються на інтуїцію в морально-етичній сфері (3,30 ± 0,29 проти 2,40 ± 0,36) і мають вищу потребу в само-

ствердженні (8,39 ± 0,19 проти 6,95 ± 0,45). За шкалами екзистенційного аспекту відповідальності, альтруїстичних емоцій, морально-етичних цінностей, етичності й самопожертвування значущих розбіжностей не знайдено. Автор доходить висновку, що психологічний супровід під час навчання у виші сприяє формуванню соціально відповідальної, нормативної поведінки та звички аналізувати власні й чужі мотиви, тоді як без нього в курсантів частіше трапляються слабкий самоконтроль, внутрішня напруженість і відповідальність «для інших», а не перед собою. Отримані дані придатні для психологів кадрових підрозділів і закладів, що готують поліцейських, під час професійно-психологічної підготовки та планування програм супроводу.

Ключові слова: відповідальність, симптомокомплекс відповідальності, курсанти, майбутні правоохоронці, психологічний супровід, саморегуляція, морально-етична відповідальність, професійно важливі якості, професійно-психологічна підготовка, t-критерій Стьюдента.

The Symptom Complex of Responsibility in Cadets as Future Law Enforcement Officers in the Context of a Psychological Support Programme

Klymenko I. V.

Abstract. Responsibility is regarded as a professionally important quality of law enforcement officers and as a form of personal self-regulation that supports reliable conduct under demanding service conditions. Klymenko I. V. examines whether a psychological support programme implemented during university training changes the personal symptom complex of responsibility in police cadets. The theoretical part draws on studies of self-regulation (L. N. Kogan, V. I. Morosanova), G. S. Nikiforov's indicators of occupational reliability and work on psychological support of police service, defined as a scientifically grounded system of organisational and psychological measures aimed at developing the professional's personal resources. Cadets of Kharkiv National University of Internal Affairs formed two groups: those trained within the psychological support programme and those trained under ordinary conditions. They completed the questionnaire for diagnosing the level of moral and ethical responsibility (DRMEVO) and I. O. Kocharian's questionnaire on the personal symptom complex of responsibility; group differences were tested with Student's t-test. Cadets in the support programme scored significantly higher on reflection in moral and ethical situations ($t = 3.97$, $p \leq 0.01$), principledness ($p \leq 0.05$) and normativity ($p \leq 0.001$), whereas cadets in the ordinary programme relied more on moral intuition and showed a stronger need for self-assertion. No significant differences emerged for the existential aspect of responsibility, altruistic emotions, moral and ethical values, ethicality or self-sacrifice. The author concludes that psychological support fosters socially responsible, norm-oriented behaviour and reflective analysis of motives, which makes it relevant to the professional training of future police officers and to the work of personnel psychologists.

Keywords: responsibility, symptom complex of responsibility, cadets, future law enforcement officers, psychological support, self-regulation, moral and ethical responsibility, professionally important qualities, professional psychological training, Student's t-test.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 17.12.2017.

References

1. Klymenko I. V. Symptomokompleks vidpovidalnosti kursantiv – maibutnikh pravookhorontsiv u konteksti prohramy psykholohichnoho suprovodu [The Symptom Complex of Responsibility in Cadets as Future Law Enforcement Officers in the Context of a Psychological Support Programme]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh

znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 6 (12). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/769-klimenko-i-v-simptomokompleks-vidpovidalnosti-kursantiv-majbutnikh-pravookhorontsiv-u-konteksti-programi-psikhologichnogo-suprovodu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Собчик Л. Н.

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ[1]

(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)

Анотація. Собчик Л. Н., доктор психологічних наук, професор, продовжує тему своєї попередньої статті про досвід застосування психодіагностики в судово-експертній практиці, де йшлося про типи вже сформованих злочинців, і переносить увагу на запобігання злочинності серед підлітків та молоді, адже саме в цьому віці превентивні заходи доречні й своєчасні. Авторка доводить, що особистісна схильність до кримінальної поведінки поза грубою патологією виявляється насамперед у погано контрольованій агресивності, поєднаній з високою спонтанністю та низьким рівнем самосвідомості. За доби змін і соціальних потрясінь, коли попередня ідеологія й цінності руйнуються, а нові ідеали ще не сформовано, спотвореними виявляються модель соціально бажаної особистості та ієрархія цінностей. Найбільше це позначається на молодому поколінні й виявляється в розчаруванні, нігілізмі, негативному ставленні до дорослих, бунтарських тенденціях і запереченні будь-яких авторитетів. Такі зрушення, за її даними, фіксують психодіагностичні методики: високий профіль за шкалами імпульсивності, ірраціональності й ригідності за зниженого самоконтролю в СМІЛ (код 4986'-/), вибір кольорів 7 і 3 на перших позиціях у методі колірних виборів, високі показники агресивності й схильності до насильницьких протиправних дій (s+!! m-!!!) за тестом Сонді, генералізовані агресивні тенденції у Вербальному фрустраційному тесті, який авторка розробила замість тесту Розенцвейга, бо той слабко реагує на агресивність. У підлітків, які переживають жорстку ломку звичних з дитинства стереотипів і зіткнення з правдою життя, можуть виникати суїцидальні думки (профіль СМІЛ 2"4'-/9, послідовності колірних виборів 60752341 або 51074623, реакції s-! за Сонді), шкідливі звички й пристрасті або антисоціальні вчинки. Головний висновок тез: кримінальні тенденції не закладено природою, проте нестійкість слабко інтегрованої особистості за певних умов призводить до антисоціальної поведінки. Її ознаки – підвищена спонтанність у поєднанні з агресивністю за незрілої структури особистості, несформованого самоконтролю та егоцентрично-примітивної ієрархії цінностей без опори на мораль довкола й моральність усередині людини. Судовим експертам-психологам і фахівцям з ювенальної превенції тези дають перелік психодіагностичних маркерів ризику для роботи з неповнолітніми.

Ключові слова: запобігання злочинності, підлітки і молодь, агресивність, спонтанність, самоконтроль, ієрархія цінностей, СМІЛ, тест Сонді, Вербальний фрустраційний тест, антисоціальна поведінка, суїцидальні тенденції.

Crime Prevention

Sobchyk L. N.

Abstract. Sobchik L. N., Doctor of Psychology and professor, continues her earlier paper on the use of psychodiagnostics in forensic practice, which described types of already formed offenders, and turns to crime prevention among adolescents and young people, the age at which preventive measures

are most appropriate and timely. She argues that a personal predisposition to criminal behaviour outside gross pathology manifests itself mainly in poorly controlled aggressiveness combined with high spontaneity and low self-awareness. In times of change and social upheaval, when the former ideology and values collapse and new ideals have not yet formed, the model of a socially desirable personality and the hierarchy of values become distorted. This affects the young generation most, showing itself in disappointment, nihilism, negative attitudes towards adults, rebellious tendencies and rejection of any authority. According to the author, psychodiagnostic instruments capture these shifts: elevated impulsivity, irrationality and rigidity with reduced self-control in the SMIL (code 4986'-/), colours 7 and 3 chosen first in the colour choice method, high aggressiveness and propensity for violent unlawful acts (s+!! m-!!!) in the Szondi test, and generalised aggressive tendencies in the Verbal Frustration Test, which she developed to replace the Rosenzweig test as insufficiently sensitive to aggression. Adolescents facing a harsh break of childhood stereotypes may develop suicidal thoughts (SMIL profile 2"4'-/9, specific colour sequences, s-! reactions in the Szondi test), harmful habits or antisocial acts. The theses conclude that criminal tendencies are not innate, but the instability of a poorly integrated personality leads to antisocial behaviour under certain conditions, marked by spontaneity and aggressiveness in an immature personality with weak self-control and an egocentric, primitive hierarchy of values. Forensic psychologists working with juveniles can use these risk markers.

Keywords: crime prevention, adolescents and young people, aggressiveness, spontaneity, self-control, hierarchy of values, SMIL, Szondi test, Verbal Frustration Test, antisocial behaviour, suicidal tendencies.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 18.12.2017.

References

1. Sobchyk L. N. Zapobihannia zlochynnosti [Crime Prevention]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 6 (12). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/772-sobchik-l-n-preduprezhdenie-prestupnosti (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.4. СТОРІНКА ВЧЕНОГО

Євдокимова Н. О.

РОЗРОБКА СТУДЕНТАМИ-ЮРИСТАМИ ПРОЕКТІВ ВЛАСНОЇ СУБ'ЄКТОГЕНЕЗИ[1]

Анотація. Підготовка майбутніх правників потребує не лише засвоєння знань, а й становлення студента як суб'єкта власного професійного розвитку. Євдокимова Н. О. (Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв) обґрунтовує, що проєкти власної суб'єктогенези студенти-юристи найефективніше розробляють засобами організаційно-діяльнісних ігор, і узагальнює досвід їх проведення у виші. Методологічною основою слугує концепція Г. П. Щедровицького, який створив організаційно-діяльнісну гру 1979 р. як форму організації, розвитку й дослідження колективної миследіяльності, спрямованої на розв'язання комплексних соціально-психологічних проблем. Авторка розкриває базову схему миследіяльності з трьома рівнями (соціально організована колективна миследія, мислекомунікація та чисте мислення), з'ясовує роль позиціонерів і рефлексивних переходів між рівнями, описує організаційно-технічну структуру гри з її адміністративними, управлінськими, методологічними, технологічними та проєктними функціями. Головним завданням гри названо проблематизацію учасників, а та-

кож їх методологізацію й розвиток здатності до колективної миследіяльності. Детально схарактеризовано шестифазову процесуальну модель гри: від настановчих доповідей і самовизначення учасників через комунікативний і змістовий конфлікт, проблематизацію та соціально-психологічне проєктування до інтеріоризації нової онтологічної схеми. Окремо проаналізовано індивідуальну й групову рефлексію та три види рефлексивних занять: ретроспективну, проспективну й підсумкову організаційну рефлексію. Наведено перелік ігор, проведених у межах авторської технології, серед них «Проектування психологічного центру вищого навчального закладу», «Професійна підготовка сучасного юриста у вищому навчальному закладі», «Клінічна освіта майбутніх правників», «Професійна компетентність юриста». Результатом таких ігор, за спостереженнями авторки, стають зміни мотиваційної сфери студентів у бік саморозвитку як суб'єктів навчально-професійної діяльності та миследіяльності, формування гнучкості мислення, розуміння чужих позицій, критичності щодо власних принципів і догм, здатності до проблематизувальної рефлексії, а також прагнення самореалізуватися в професії. Положення статті можуть використати викладачі юридичних і психологічних дисциплін та психологічні служби закладів вищої освіти, які проєктують освітнє середовище для майбутніх правників.

Ключові слова: суб'єктогенеза, організаційно-діяльнісна гра, миследіяльність, рефлексія, проблематизація, саморозвиток, самореалізація, професійна підготовка юристів, Г. П. Щедровицький, психологічна служба закладу вищої освіти.

Law Students Designing Projects of Their Own Subjectogenesis

Yevdokymova N. O.

Abstract. Training future lawyers involves not only mastering legal knowledge but also developing students as agents of their own professional growth. Yevdokymova N. O. (Pylyp Orlyk International Classical University, Mykolaiv) argues that law students design projects of their own subjectogenesis most effectively through organizational-activity games and summarizes her experience of conducting such games at a university. The methodological basis is the concept of G. P. Shchedrovitsky, who created the organizational-activity game in 1979 as a form of organizing, developing and studying collective thought-activity aimed at complex socio-psychological problems. The paper explains the basic scheme of thought-activity with its three levels (socially organized collective thought-action, thought-communication and pure thinking), the role of positioners and reflexive transitions between the levels, and the organizational and technical structure of the game with its administrative, managerial, methodological, technological and project functions. A six-phase procedural model is described, moving from introductory reports and participants' self-determination through communicative and substantive conflict, problematization and socio-psychological design to the internalization of a new ontological scheme. Individual and group reflection and three kinds of reflexive sessions (retrospective, prospective and final organizational) are also characterized. The author lists games conducted within her technology, including those on designing a university psychological centre, the professional training of a modern lawyer, clinical legal education and the professional competence of a lawyer. In her experience, such games shift students' motivation towards self-development as subjects of learning and professional activity, foster flexible thinking, understanding of other positions and a critical attitude to one's own dogmas, and strengthen the desire for professional self-realization.

Keywords: subjectogenesis, organizational-activity game, thought-activity, reflection, problematization, self-development, legal education, law students, university psychological service.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 17.12.2017.

References

1. Yevdokymova N. O. Rozrobka studentamy-yurystamy proektiv vlasnoi subiektohenezy [Law Students Designing Projects of Their Own Subjectogenesis]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 6 (12). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/770-evdokimova-n-o-rozrobka-studentami-yuristami-proektiv-vlasnoji-sub-ektogenezi (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Кокошко Ф. І.

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПИЛИПА ОРЛИКА[1]

Анотація. Конституція Пилипа Орлика 1710 року належить до найвідоміших пам'яток української політико-правової думки, і саме її Кокошко Ф. І. (Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв) розглядає як вершину діяльності гетьмана, що прагнув побудувати державну владу на засадах її поділу. Стаття поєднує біографічний нарис з історико-правовим аналізом документа й спирається на праці Б. Крупницького, О. Апанович, Н. Полонської-Василенко, О. Субтельного, І. та О. Кресіних, М. Василенка, Д. Дорошенка, А. Слюсаренка й М. Томенка. Автор простежує шлях Орлика від навчання в Київській колегії, служби консисторським писарем (з 1692 р.) і в Генеральній військовій канцелярії до вірності І. Мазепі у 1708–1709 рр. та вигнання після Полтавської битви. Окремо висвітлено долю спадщини Мазепи (до 1,2 млн шведських рейхсталерів), яка дісталася А. Войнаровському й залишила емігрантів без засобів, і склад першої української політичної еміграції: близько 50 представників старшини, майже 500 козаків і понад 4 тис. запорожців. Причинами появи «Договорів і постанов прав і вольностей військових» від 5 квітня 1710 р. автор називає юридичну несформованість політичного життя Гетьманщини, тиск московського самодержавства та прагнення старшини обмежити гетьманську владу, а сам документ кваліфікує як суспільний договір між провідником і народом. Схарактеризовано латинську й староукраїнську версії, структуру (преамбула та 16 статей), відокремлення державного скарбу від гетьманського, виборність полковників і сотників, повноваження старшинської ради як своєрідного козацького парламенту, гарантії особливого становища Запоріжжя та курс на відокремлення України від росії під шведською протекцією. Кокошко Ф. І. обстоює пріоритет Орлика перед Ш. Л. Монтеск'є щодо ідеї поділу влади на законодавчу, виконавчу й судову, водночас визнає декларативність частини положень, адже у вигнанні гетьман і старшина поступалися тим, чим фактично не володіли. Наведено й думку А. Г. Слюсаренка та М. В. Томенка, що конституція діяла на Правобережній Україні до 1714 року. Висновок статті: Бендерська конституція є не «емігрантським твором», а загальноукраїнським політичним актом, вартим уваги істориків права, конституціоналістів і викладачів юридичних дисциплін.

Ключові слова: Пилип Орлик, Конституція Пилипа Орлика, Бендерська конституція 1710 року, гетьманська влада, поділ влади, суспільний договір, старшинська рада, козацько-гетьманська доба, мазепинська еміграція, історія української конституції.

Political and Legal Aspects of the Activity of Pylyp Orlyk

Kokoshko F. I.

Abstract. The Constitution of Pylyp Orlyk of 1710 is among the best-known monuments of Ukrainian political and legal thought, and Kokoshko F. I. (Pylyp Orlyk International Classical Univer-

sity, Mykolaiv) treats it as the culmination of the hetman's efforts to build state power on the separation of powers. The article combines a biographical sketch with a historical and legal analysis of the document, drawing on B. Krupnytskyi, O. Apanovych, N. Polonska-Vasylenko, O. Subtelny, D. Doroshenko, A. Sliusarenko and M. Tomenko. The author follows Orlyk's path from the Kyiv Collegium and the General Military Chancellery to his loyalty to Ivan Mazepa in 1708–1709 and exile after the Battle of Poltava, and discusses the fate of Mazepa's fortune (up to 1.2 million Swedish riksdaler), which passed to A. Voinarovskyi and left the emigrants without means. The causes of the Pacts and Constitutions of 5 April 1710 are seen in the legal immaturity of the Hetmanate's political life, pressure from Muscovite autocracy and the officers' wish to limit the hetman's power, and the document is characterized as a social contract between the leader and the people. The paper describes the Latin and Old Ukrainian versions, the structure (preamble and 16 articles), separation of the state treasury from the hetman's, election of colonels and captains, the powers of the officers' council as a kind of Cossack parliament and the course towards separating Ukraine from russia under Swedish protection. The author claims Orlyk's priority over Montesquieu in dividing power into legislative, executive and judicial branches, while admitting that some provisions were declarative, and concludes that the Bender Constitution was an all-Ukrainian political act rather than an émigré work.

Keywords: Pylyp Orlyk, Constitution of 1710, Bender Constitution, Cossack Hetmanate, separation of powers, social contract, hetman power, Mazepa emigration, Ukrainian constitutional history.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 18.12.2017.

References

1. Kokoshko F. I. Polityko-pravovi aspekty diialnosti Pylypa Orlyka [Political and Legal Aspects of the Activity of Pylyp Orlyk]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 6 (12). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/771-kokoshko-f-i-politiko-pravovi-aspekti-diyalnosti-pilipa-orlika (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.5. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СПІВРОБІТНИЦТВО

Назаров О. А.

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ ASTM E2439-09 (ПЕРЕУТВЕРДЖЕНИЙ 2016 РОКУ) ЩОДО ПРИЛАДІВ, ДАТЧИКІВ І ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІГРАФІВ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬ У СУДОВІЙ ПСИХОФІЗІОЛОГІЇ ТА ДЕТЕКЦІЇ БРЕХНІ[1]

(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)

Реферат. Матеріал знайомить читачів з авторським перекладом російською мовою стандарту ASTM E2439-09 «Standard Guide for Instrumentation, Sensors and Operating Software Used in Forensic Psychophysiological Detection of Deception (Polygraph) Examinations», який, за текстом, ухвалено 2005 р., затверджено 2009 р. і переутверджено 2016 р. технічним комітетом ASTM із судової психофізіології. У вступній частині наголошено, що стандарт не встановлює конкретних технічних характеристик поліграфів: значення має не абсолютна величина фізіологічних показників (частота пульсу, ритм дихання), а їхні відносні зміни в контексті конкретного поліграфологічного тесту. Це пов'язано з психофізіологічним феноменом, який автор пояснює через рефлекторну теорію психіки І. М. Сеченова, І. П. Павлова та С. Л. Рубінштейна: значущий для особи стимул, пов'язаний з її установкою на приховування, стійко викликає реакцію, сильнішу за реа-

кції на однорідні нейтральні стимули. Звідси висновок, що поліграф без надійної валідної методики є лише технічним пристроєм і не може вважатися медичним приладом. Перекладено десять розділів стандарту. Мінімальні вимоги передбачають одночасну реєстрацію двох каналів дихання (грудного й черевного), щонайменше одного каналу електрошкірної активності (опору або провідності шкіри) та одного каналу серцево-судинної діяльності; додаткові канали дозволені, але не можуть замінювати обов'язкових. Програмне забезпечення має фіксувати особу обстежуваного, дату й час, налаштування й тиск, пред'явлені стимули, їхній початок і кінець, відповіді, стандартизовану розмітку поліграми та будь-які зміни під час запису. Усі обов'язкові канали мають реєструватися одним програмним і апаратним комплексом, а окремий канал призначено для виявлення прихованих рухів тіла (протидії). Для електрошкірної активності передбачено електроди Ag/AgCl, для серцево-судинної діяльності — манжету чи інший спосіб вимірювання тиску. Наведено посилання на стандарти E1954, E2000 і E2035 та правило перегляду стандарту кожні п'ять років. Матеріал корисний поліграфологам, судовим експертам і юристам, які оцінюють відповідність застосованого обладнання міжнародним вимогам.

Ключові слова: стандарт ASTM E2439-09, поліграф, судова психофізіологія, детекція брехні, вимоги до обладнання, канали реєстрації, електрошкірна активність, протидія поліграфу, психофізіологічний феномен, рефлекторна теорія психіки.

International Standard ASTM E2439-09 (Reapproved in 2016) for Instrumentation, Sensors and Operating Software of Polygraphs Used in Forensic Psychophysiology and Detection of Deception

Nazarov O. A.

Abstract. This item presents the author's Russian translation of ASTM E2439-09, Standard Guide for Instrumentation, Sensors and Operating Software Used in Forensic Psychophysiological Detection of Deception (Polygraph) Examinations, which, according to the text, was adopted in 2005, approved in 2009 and reapproved in 2016 by the ASTM technical committee on forensic psychophysiology. The introduction stresses that the standard sets no specific technical parameters for polygraph instruments: what matters is not the absolute value of physiological indicators such as pulse rate or breathing rhythm but their relative changes within a particular test. The author links this to the psychophysiological phenomenon explained by the reflex theory of the psyche developed by Sechenov, Pavlov and Rubinstein, whereby a stimulus that is significant to a person concealing information evokes a stronger reaction than comparable neutral stimuli; hence a polygraph without a valid technique is merely a technical device and cannot be regarded as a medical instrument. The translated sections cover scope, referenced documents, terminology and minimum requirements: simultaneous recording of thoracic and abdominal respiration, at least one electrodermal channel (skin resistance or conductance) and at least one cardiovascular channel, with optional additional channels that may not replace the mandatory ones. Software must log examinee identity, date and time, settings, stimuli with onset and end, answers, standardized chart annotations and any changes made during recording; all mandatory channels must be recorded by the same hardware and software, and a separate channel must detect covert movements. The translation is of practical use to polygraph examiners, forensic experts and lawyers assessing whether equipment meets international requirements.

Keywords: ASTM E2439-09, polygraph, forensic psychophysiology, detection of deception, instrumentation requirements, recording channels, electrodermal activity, countermeasures, reflex theory of the psyche.

Першоджерело: ASTM E2439-09. Standard Guide for Instrumentation, Sensors and Operating Software Used in Forensic Psychophysiological Detection of Deception (Polygraph) Examinations. ASTM International, 2009. 2 p.[2] *Реферат оприлюднено в журналі 07.02.2017.*

References

1. Nazarov O. A. Mizhnarodnyi standart ASTM E2439-09 (pereutverdzhenyi 2016 roku) shchodo pryladiv, datchykiv i prohramnoho zabezpechennia polihrafiv, yaki vykorystovuiut u sudovii psykhofiziolohii ta detektsii brekhni [International Standard ASTM E2439-09 (Reapproved in 2016) for Instrumentation, Sensors and Operating Software of Polygraphs Used in Forensic Psychophysiology and Detection of Deception] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 6 (12). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/674-mezhdunarodnyj-standart-astm-e2439-09-pereodobrennyj-2016-k-izmeritelnym-priboram-datchikam-i-programmnomu-obespecheniyu-poligrafov-ispolzuemykh-v-oblasti-sudebnoj-psikhofiziologii-i-detektsii-lzhi (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. ASTM E2439-09. Standard Guide for Instrumentation, Sensors and Operating Software Used in Forensic Psychophysiological Detection of Deception (Polygraph) Examinations. ASTM International, 2009. 2 p. URL: https://store.astm.org/e2439-09.html (data zvernennia: 04.11.2026).

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у листопаді–грудні 2017 р. — у період виходу цього номера[8]:

№	Запит	Індекс
1	судова експертиза	100
2	судово медична експертиза	69
3	судово-медична експертиза	66
4	екологічна експертиза	61
5	почеркознавча експертиза	33
6	психологічна експертиза	28
7	товарознавча експертиза	26
8	антикорупційна експертиза	21
9	судово-бухгалтерська експертиза	20
10	експертиза проектної документації	18

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює. Найшвидше зростали запити: «антикорупційна експертиза» (+100 %), «психологічна експертиза» (+70 %), «судово медична експертиза» (+60 %).

У ЖУРНАЛІ

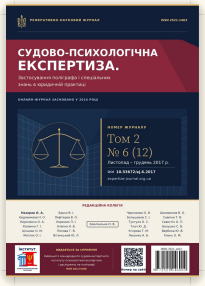
Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	*Кокошко Ф. І.* Політико-правові аспекти діяльності Пилипа Орлика	5 335
2	*Клименко І. В.* Симптомокомплекс відповідальності курсантів – майбутніх правоохоронців у контексті програми психологічного супроводу	4 319
3	*Євдокимова Н. О.* Розробка студентами-юристами проектів власної суб'єктогенези	3 926
4	*Шаповалов В. А.* Про психологію брехні, людські можливості й пошук таємного знання: погляд психолога	3 710
5	*Богомаз В. Ю.* Конституційний лад України як об'єкт інформаційної безпеки	3 010

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[9].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[10] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2017. Т. 2, № 6 (12). 25 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2017. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/846-2017-6-17.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kyiv International Forensic Institute of Psychological Examination and Polygraph Research] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2017. Vol. 2, No. 6 (12). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2017. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Novi redaktsii 3 kodeksiv nabuly chynnosti, zapratsiuvav novyi Verkhovnyi Sud. Ukrainska pravda. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2017/12/15/7165595/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

8. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.11.2017–31.12.2017 [Google Trends: Search Term “ekspertyza”, Ukraine, 01.11.2017–31.12.2017]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2017-11-01%202017-12-31&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0 nia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

9. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

10. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN).

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2017. Том 2, № 6 (12)
листопад–грудень 2017 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 25 с.

DOI 10.53672/ej.6.2017. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua